

УДК 330.322.16:338.432(477)

Степанова І. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна

МОНІТОРИНГ І ПРОГНОЗУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АПК УКРАЇНИ

Розглянуто особливості інвестиційного процесу в АПК України та вивчено основні показники залучення інвестицій в сільськогосподарське виробництво. Здійснено аналіз капітальних та іноземних інвестицій у вітчизняне сільське господарство. Виявлено та розкрито основні проблеми інвестиційного забезпечення підприємств АПК України та визначено перспективи його розвитку при умові відмови від мораторію на продаж сільгоспземель.

Ключові слова: *інвестиційні процеси, розвиток АПК, капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, активізація інвестиційної діяльності, мораторій на продаж землі.*

Степанова И. В., кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и финансов, Херсонский государственный аграрный университет, г. Херсон, Украина

МОНІТОРИНГ И ПРОГНОЗ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АПК УКРАИНЫ

Рассмотрены особенности инвестиционного процесса в АПК Украины и изучены основные показатели привлечения инвестиций в сельскохозяйственное производство. Осуществлен анализ капитальных и иностранных инвестиций в отечественное сельское хозяйство. Выявлены и раскрыты основные проблемы инвестиционного обеспечения предприятий АПК Украины и определены перспективы его развития при условии отказа от моратория на продажу сельхозземель.

Ключевые слова: *инвестиционные процессы, развитие АПК, капитальные инвестиции, иностранные инвестиции, активизация инвестиционной деятельности, мораторий на продажу земли.*

Stepanova I., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of department of economy and finances, State higher educational establishment «Kherson state agrarian university», Kherson, Ukraine

MONITORING AND PROGNOSTICATING PROCESSES OF INVESTMENT IN AGRARIAN-AND-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Introduction. *At present, Ukraine's development depends on the agrarian-and-industrial sector as a sphere of priority to ensure the competitive ability of the national economy. The following growth of the agrarian-and-industrial complex demands accessible and considerable financing. The latest legislative changes created a great extent for investing climate in the country and a great probability of the moratorium cancellation to sell agricultural lands give grounds to observe and analyze the investment processes in Ukraine from another point of view.*

Purpose. *The purpose is to analyze the tendencies of development and state of the investment processes in the agrarian-and-industrial complex of Ukraine from the scientific point of view and to determine the effectiveness of the investing activity in agriculture. The main task is discovering problems, analyzing the ways of insufficient investment of enterprises*

in the agrarian branch, seeking ways of increasing effectiveness of the investment processes in the agrarian sector.

Results. *The detailed analysis of the dynamics and structure of the capital and foreign investments into the agrarian-and-industrial complex of Ukraine has shown a positive trend of recovering investment activity in this sphere of economics. This testifies, first of all, the improvement of expectations of the already existing enterprises. In this way, the given research of the investment processes of the domestic agriculture confirms the fact that all three systematic, non-governmental sources of investment, growing and competitive ability (own profits of agrarian enterprises, bank credits and foreign investment) lose their positions today as source of developing the agrarian sector. In this situation, only the moratorium cancellation of selling agricultural lands will be able to solve the problem of insufficient investment into the agrarian-and-industrial complex of Ukraine with no cardinal changes in the social-and-economic structure of the country.*

Conclusions. *To improve investment in the agrarian production, the legislation of the related branches should be changed from weakening the currency regulation to reforming the system of quality and safety of food products; a well thought-out and elaborated land reform being able to start the mechanism of setting prices of land and the system of their effective use should be implemented which will protect agrarians as well.*

Keywords: *investment processes, development of agrarian-and-economic complex, capital investment, foreign investment, activation of investment activity, moratorium to sell lands.*

JEL Classification: *Q01; Q14; Q15; E22.*

Постановка проблеми. Останніми роками економічне зростання України стало в критичній мірі залежати від перспектив агросектору. За період 2010-2016 рр. частка промисловості у ВВП країни знизилася з 31,3 % до 26,3 %, тоді як частка сільського господарства підвищилася з 8,3 % до 14,4 %, що зробило останнє другою по значенню ВВПутворюючою галуззю в економіці України. Така динаміка засвідчує, що на сучасному етапі розвиток України залежить від розвитку агропромислового сектору як пріоритетної сфери забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Потенціал розвитку сільськогосподарської сфери економіки України визначається сприятливими природними умовами, зростаючим попитом на продовольство у світі і посиленням ролі аграрного виробництва в країні. Все це підкреслює важливість обґрунтування механізмів стимулювання розвитку даної сфери економіки за допомогою посилення інвестиційних процесів. Приватні інвестиції у сільське господарство є важливим фактором

реалізації наявного потужного потенціалу вітчизняного аграрного сектору та прискорення економічного зростання і розвитку країни в цілому.

Спад економіки, бюрократично-правові перепони, напруга в політиці та воєнні дії, що тривають на Сході країни, значно стримують зацікавленість іноземних та вітчизняних інвесторів до величезного потенціалу сільського господарства країни. Разом з тим, останні позитивні зміни в правовій та організаційній базі щодо підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в країні, а також можлива відмова від мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення (на вимогу МВФ) внесли відчутне пожвавлення у розвиток інвестиційних процесів в АПК України. Саме тому, розгляд питання розвитку інвестиційної діяльності в аграрній сфері економіки України є актуальним і своєчасним в реаліях сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу проблем інвестиційної діяльності

підприємств присвячено чимало праць українських науковців, серед яких найбільш вагомими є праці: І. Сазонця [1], Н. Дація [2], В. Юрчишина [3], П. Макаренка [4] та ін. Дослідженням ролі іноземних інвестицій в інтенсифікації розвитку вітчизняного виробництва займалися О. Балануца [5], В. Марцин [6], Н. Резнік [7], Л. Чернишова [8] та ін. Серед закордонних вчених, що займалися вивченням інвестиційних процесів у сільському господарстві, можна виділити Дж. Морисета [9], Р. Муира, Кс. Шена [10]. В їх працях підкреслюється важливість залучення капіталовкладень в аграрне виробництво і значення інвестиційної діяльності для розвитку економіки країни.

Останні законодавчі зміни, що значно покращили інвестиційний клімат в країні, та велика ймовірність відміни мораторію на продаж сільськогосподарських земель, дають підстави поглянути та проаналізувати інвестиційні процеси в АПК України під іншим кутом.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті полягає в науковому аналізі тенденцій розвитку та стану інвестиційних процесів в АПК України і визначенні ефективності інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Основною задачею є виявлення наявних проблем, з'ясування причини недостатнього інвестування підприємств агропромислового комплексу України, знаходження шляхів підвищення ефективності інвестиційних процесів в агросекторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні три роки доля аграрної продукції в експорті збільшилася з 31 % у 2014 р. до 42,5 % у 2016 р. За нашими розрахунками агросектор у 2016 р. забезпечив майже третину (28 %) надходження валюти в країну.

Подальший ріст АПК вимагає доступного та об'ємного фінансування. Основні фінансові потоки інвестицій мають бути направлені на: розширення обсягів та асортименту продукції АПК; підвищення її якості та долі доданої вартості; глибоку модернізацію виробничої

бази та технологій; оптимізацію виробничо-збутового циклу.

Після певного спаду у 2014 р. (пов'язаного з політичною кризою, воєнними подіями та оцінками інвесторів відносно очікуваних ризиків від цих подій) поступово почали відновлюватися темпи інвестування вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Про те, що аграрний сектор стає все більш привабливим для інвесторів, свідчать обсяги вкладених коштів. Так, згідно з даними Українського клубу аграрного бізнесу, за підсумками І кварталу 2017 р. інвестиції в аграрний сектор України досягли 403 млн дол і перевищили докризовий рівень [11]. У порівнянні з І кварталом 2016 р. зростання склало 52,8 %, а з аналогічним періодом 2013 р. – 28,4 % відповідно.

Слід також відмітити, що за цей період також зросла частка аграрного сектору в загальному обсязі інвестицій в економіку України – з 6,1 % у 2012 р. до 13,8 % в 2016 р., а у І півріччі 2017 р. даний показник досяг позначки 16,1 %. Відзначимо також, що інвестиції в аграрний сектор зростають випереджаючими темпами щодо загальних інвестицій в економіку України в цілому.

Про поліпшення інвестиційного клімату (крім реальних інвестицій в фізичні активи) також свідчать очікування інвесторів на фінансових ринках. Зокрема, станом на 6 червня 2017 р. вперше з жовтня 2014 р. загальна ринкова вартість українських публічних аграрних компаній перевищила 3,5 млрд доларів США. 94 % вартості обраних компаній складають компанії KERNEL – 43,5 %, МНР – 31,3 %, ASTARTA – 12,4 %, OVOSTAR – 4,5 % і ІМС – 2,5 % [11]. Крім того, Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний» [12].

Інвестиційне пожвавлення відбулося більшою мірою завдяки початку реалізації відкладених раніше планів бізнесу через макроекономічну і політичну ситуацію в Україні. Ця тенденція – перший сигнал

поліпшення очікувань власників бізнесу щодо перспектив в Україні.

Крім того, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

До того ж, позитивний вплив справили і певні зрушення, що відбулися в економіко-правовому полі, так, згідно зі змінами в податковому кодексі, було скасовано спецрежим ПДВ.

Реформа інституційної структури у сфері інвестиційної політики все ще триває, і має також спрацювати на розв'язання проблем, про які йшлося вище.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено, найголовнішими з них є:

1. На сьогодні в Україні створено правове поле для інвестування та розвитку державно-

приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. Багато процедур, що були поживним середовищем для корупції, зараз оптимізують після ухвалення у 2015 р. Закону України №191-VIII Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція).

3. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

Всі ці позитивні зрушення зумовили мультиплікативний ефект, який проявився у тому, що темпи зростання капітальних інвестицій у сільське господарство у 2015-2016 рр. значно перевищили темпи зростання аграрної продукції. Приріст інвестицій в 2015 р. склав 27,1%, а в 2016 р. – 49,5%, тоді як обсяг валової продукції сільського господарства знизився на 4,8% у 2015 р. і виріс на 6,1% в минулому році (рис.1).

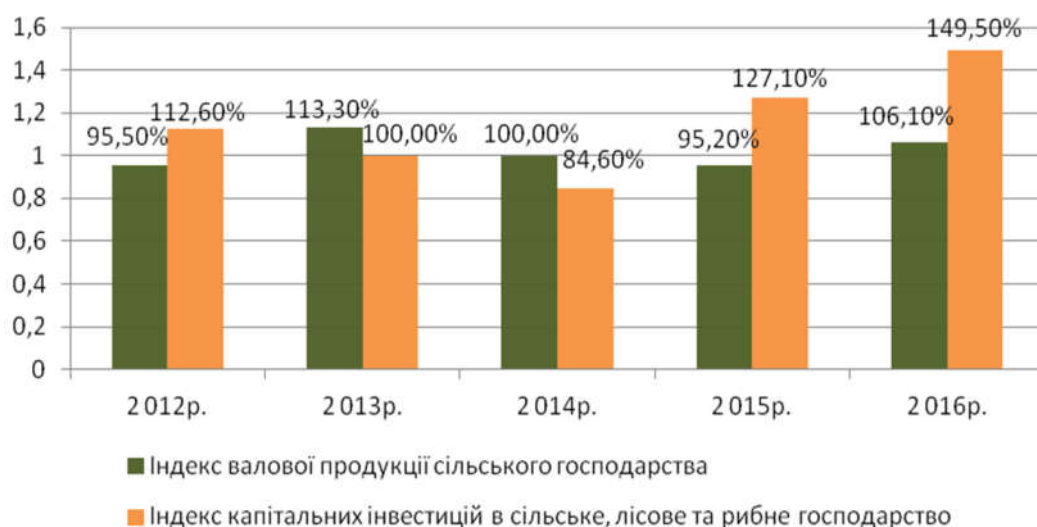

Рисунок 1 – Динаміка обсягів валової продукції сільського господарства та капітальних інвестицій у аграрний сектор у 2012-2016 рр.

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України [13]

Причини більш високих темпів зростання інвестицій у сільське господарство різні. Найважливішими з них є ті, що обумовлюють сприятливу для цієї галузі господарства, у порівнянні з харчовими галузями, так звану фази циклу Саймона Кузнеця, яка почалась у 2010 р., коли з-за нестачі сировини виробничі потужності харчової промисловості

виявилися недозавантаженими. Це, а також швидкий ріст експорту зерна, викликали потребу в швидкому нарощуванні його обсягів. Тому на 1 грн капітальних інвестицій у харчову промисловість нині направляється 2,33 грн в сільськогосподарське виробництво (рис. 2). Для порівняння: у 2010 р. таке співвідношення було рівноважним – 1:1.

Рисунок 2 – Обсяги капітальних інвестицій в сільське господарство та харчову промисловість України у 2012-2016 рр., млн грн

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України [13]

Як видно з рис. 2, для аграрного виробництва, на відмінну від харчової продукції, настали сприятливі часи. Сільське господарство з 2014 р. стало більш інвестиційно привабливою галуззю економіки. Аграрні економісти також припускають, що така сприятлива для сільського господарства фаза триватиме до 2025 р., а її пік доведеться на 2017-2018 рр. [14].

Диспропорція між обсягами інвестицій у сільське господарство і харчову промисловість (що спостерігається з 2014 р.) (рис. 2) свідчить про те, що розвиток сільського господарства не було підтримано необхідним ростом потужностей харчової промисловості.

«Надмірна» сільськогосподарська продукція не додавала вартості за рахунок внутрішньої переробки і була реалізована як сировина на зовнішніх ринках.

Враховуючи те, що економіка України є відкритою, а значна частина необхідного сучасного обладнання та технологій для АПК імпортується, доцільно буде провести оцінку реальних капіталовкладень у доларових показниках.

Якщо на рис. 2 обсяги інвестицій та зростання продукції розраховані у вартісному вираженні в гривні виглядають досить оптимістично, то на рис. 3, де ці самі показники наведені у доларовому еквіваленті, вони виглядають значно менш вагомо.

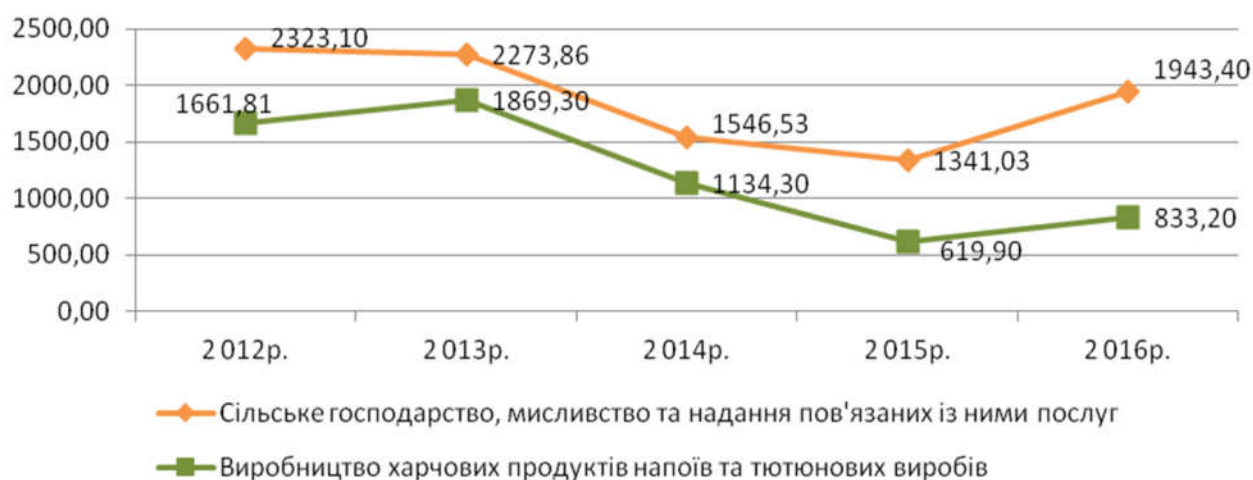

Рисунок 3 – **Обсяги капітальних інвестицій в сільське господарство та харчову промисловість України у 2012-2016 рр., млн дол США**

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України [13]

Якщо порівняти графіки на рис. 2 та рис. 3, неважко помітити, що інвестиції в гривні в сільське господарство зросли з 18,8 млрд грн в 2014 р. до 30,2 млрд в 2015 р. і до 45 млрд в 2016 р., тоді як в доларовому виразі вони знизилися з 2,3 млрд дол в 2012 р. до 1,3 млрд дол в 2015 р. зі збільшенням на 500 млн до 1,9 млрд дол у 2016 році.

Характерно, що обсяг інвестицій у гривні в харчову промисловість практично залишався з 2012 р. по 2015 р. на одному рівні (близько 13,5 млрд грн/рік). В минулому році інвестиції зросли до 21,3 млрд грн. У доларовому еквіваленті, як видно на діаграмі, інвестиції скоротилися більш ніж у два рази: з 1,7 млрд дол в 2012 р. до 0,8 млрд дол в 2016 році.

А якщо проаналізувати, у що в основному вкладали кошти у 2017 р., то можна помітити, що тенденція, яка склалася раніше, триває.

Аграрні підприємства в першу чергу оновлюють техніку та обладнання. 97% капіталовкладень першого кварталу цього року припадає на матеріальні активи. Так, у 2017 р. сільгоспвиробники переважно фінансували придбання машин і обладнання – 23 % від загальних капітальних інвестицій, транспортні засоби – 15 %, інженерні споруди – 14 %, нежитлові будівлі – 11 %. У порівнянні з I кварталом 2016 р., інвестиції в транспортні засоби в гривневому еквіваленті зросли на 96,1 %, в машини і обладнання – на 35,9 %, в інженерні споруди – на 8,9 %. На початку цього року зростання в порівнянні з аналогічним періодом минулого, склав 36 % на транспортні засоби.

Розглядаючи основні джерела фінансування сільськогосподарських підприємств проаналізуємо дані наведені у вигляді табл. 1.

Таблиця 1 **Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у сільське господарство України у 2012-2017 рр. (у %)**

Джерело інвестування	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	I півріччя 2017 р.
Кошти державного бюджету	6,3	2,5	0,7	2,4	2,3	1,7
Кошти місцевих бюджетів	3,2	2,8	2,6	5,0	7,1	5,1
Власні кошти підприємств та організацій	59,2	63,4	71,5	67,4	69,4	74,3
Кредити банків та інші позики	16,1	14,8	8,8	7,3	7,1	5,2
Кошти іноземних інвесторів	1,1	1,6	2,7	3,1	2,9	1,5
Кошти населення на будівництво житла	8,3	11,2	10,5	12,0	8,9	8,9
Інші джерела фінансування	5,8	3,7	3,2	2,8	2,3	3,3

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України [13]

Як свідчать наведені у табл.1 дані, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій у вітчизняному сільському господарстві, як і раніше, залишаються власні кошти господарств, частка яких у загальному обсязі інвестицій протягом 2012-2016 рр. постійно зростала і у січні-червні 2017 р. досягла 74,3%. З чого можна зробити висновок, що основне навантаження по інвестиціям несуть самі аграрні підприємства, фактично фінансуючи виробництво з власного прибутку.

Останнє дослідження компанії УкрАгроКонсалт «2017-2022: Розвиток стратегій аграрного бізнесу України. Інвестиційний клімат. Факторний аналіз» показує, що рентабельність агропромислових підприємств у 2016 р. знизилася, і ця тенденція буде триматися, що найменше, до 2022 р. [15]. А це означає, що прибуток підприємств як основне джерело інвестицій та «самофінансування» для підтримки зростання практично вичерпано.

Наступним за обсягом джерелом фінансування виступають державний та місцеві бюджети, завдяки яким у I півріччі 2017 р. було освоєно 6,8% капіталовкладень. Загалом же, протягом розглядаємого періоду доля зазначених джерел фінансування у капітальних інвестиціях скоротилася з 9,5% у 2012 р. до 6,8 % у 2017 році.

Важливим джерелом фінансування розвитку в економіці є банківські кредити, проте частка банків в інвестиціях в аграрний бізнес за останні 5 років знизилася з 16,1 % у 2012 р. до 7,1 % у 2016 р., тобто фактично в 2 рази.

Цільові позики на міжнародному ринку для сільськогосподарських господарств (кредитна програма на € 400 млн від Європейського інвестиційного банку в 2016 р. та на \$ 150 млн від Всесвітнього банку в 2017 р.) підтримують українські банки в кредитуванні інвестиційних проектів. Але вони не вирішують кардинально проблему недостатності внутрішніх ресурсів для

інвестування у точці зростання, а лише дають їй відстрочку на певний період, причому на відшкодовуваній основі [15].

Можна привести доволі багато причин такої незначної долі банків в кредитуванні інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Але це не змінює того факту, що банківська система не виконує одну з ключових своїх функцій – кредитування розвитку реального сектора економіки, а саме – агросектора як рушійної сили сучасного економічного зростання в Україні.

Недостатній горизонт кредитування не дозволяє аграрним компаніям навіть задумувати і планувати великі та проривні інвестиційні проекти. За даними Нацбанку України, наприклад, в 2016 р. всього 20% обсягу кредитних коштів, які були залучені сільськогосподарськими підприємствами, були на термін більше 5 років [16].

Розробка та реалізація середньострокових та довгострокових проектів можлива за участю іноземного капіталу. З наведених в табл.2 даних видно, що частка засобів іноземних інвесторів у загальних обсягах капіталовкладень зросла з 1,6 % у 2013 р. до 2,9 % у 2016 р. на фоні загального скорочення інвестицій. І хоча іноземні інвестиції в сільськогосподарські підприємства складають значно меншу суму, ніж вітчизняні, сукупно вони досить значущі.

У вартісних показниках прямі інвестиції (акціонерний капітал) у сільське господарство України скоротилися. На 1 січня 2014 р. обсяг прямих іноземних інвестицій у галузь досяг 776,9 млн дол, на 1 січня 2016 р. він скоротився до 502,2 млн дол, практично не змінився на 1 січня 2017 р. (500,1 млн дол) (табл. 2).

Аналіз наведених в табл. 2 даних динаміки приросту прямих іноземних інвестицій свідчить, що в 2016 р. вони подолали нижню точку рецесії, тому у наступні періоди слід очікувати їх помірного зростання.

Таблиця 2 Динаміка обсягів і приросту прямих іноземних інвестицій в сільське господарство України у 2011-2017 рр. (станом на 1 січня)

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Обсяг прямих іноземних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство, млн дол. США	725,3	717,8	776,9	617	502,2	500,1
Приріст прямих іноземних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство, %	0,81	-1,03	8,23	-20,58	-18,6	-0,42

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України [13]

Держава на жаль так і не зуміла створити умови для того, щоб іноземні інвестиції в АПК сприяли якісному розвитку галузі. Аналіз ситуації з прямими іноземними інвестиціями в сільське господарство країни показує, що іноземні інвестори сьогодні практично не зацікавлені в довгостроковому розвитку сільгосп підприємств і галузі в цілому, вважаючи за краще скоріше отримати віддачу від вкладених коштів.

Таким чином, проведений аналіз, дає можливість зробити висновок, що фактично три основні недержавні джерела фінансування розвитку ключової галузі вітчизняної економіки (власний прибуток аграрних підприємств, банківське кредитування і закордонні інвестиції) сьогодні практично вичерпали свій резерв як ресурс зростання аграрного сектора. Фінансування розвитку виробництва з власного прибутку, як зазначалося вище, фактично використало майже весь свій потенціал і в кращому випадку зможе лише підтримувати аграрне виробництво на колишньому рівні.

У цій складній ситуації зрозуміла наполегливість МВФ, як кредитора, в якнайшвидшому проведенні українським урядом реформ, в фокусі яких – забезпечення середньострокової перспективи платоспроможності боржника. Одна з ключових реформ – відкриття ринку землі.

Відсутність вільного права на продаж і покупку землі сільськогосподарського призначення, безумовно, обмежує інвестиції в сільськогосподарську сферу. Передбачалося, що мораторій захистить в

першу чергу власників невеликих наділів, однак він більшою мірою спрацював на користь великих агровиробників. За таких обставин зменшується вартість землі, важко здійснювати оцінку землі, має місце фрагментація земельних ресурсів, зростає вартість транзакцій з доступу до землі, доступ до фінансування обмежується через неможливість застави землі. Це перешкоджає інвестуванню в інфраструктуру, зокрема іригаційну, та нівелює стимули по підтримці родючості ґрунту.

Відміна заборони на продаж землі сільськогосподарського призначення. зможе в найближчому майбутньому розв'язати проблему недостатності інвестицій в агропромисловий комплекс без кардинальних змін у соціально-економічному укладі країни. Ринок землі принесе українському агросектору довгоочікувані значні інвестиції, що обумовить його ріст і підвищить фінансову ефективність.

Після відкриття ринку землі найбільш вірогідні наступні групи інвесторів:

– інвестори з офшорів, які добре розуміють механізми ринкових відносин в державі, включаючи організаційно-бюрократичні моменти купівлі-продажу і оренди землі, і які не проти інвестувати на перспективу;

– транснаціональний капітал, який на рівних веде діалог з центральними органами влади та зацікавлений в «українській» складовій для свого бізнесу;

– спекулятивний капітал.

Іноземні інвестори з країн ЄС, інтерес яких полягає в зростанні виробництва через

розвиток місцевої економіки, будуть вичікувати рік-два, щоб краще розрахувати свої ризики (як фінансові, так і юридичні). Однак, за вказаний період, навряд будуть подолані організаційно-правові недоліки, пов'язані з дотриманням права власності, ефективності судової системи, дій адміністрацій та ін.

Дослідження компанії «УкрАгроКонсалт» показують, що в кращому випадку істотний приток інвестицій у реальний сектор АПК можна очікувати ближче 2020 р. [15].

За даними проекту «Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносинах в Україні» Київської школи економіки, через відсутність у країні нормального ринку оренди земель сільськогосподарського призначення, вартість останніх більш ніж у 10 разів нижче, ніж могла б бути [16].

Від можливості продажу землі виграють не тільки бажаючі продавати свою землю, але і ті, хто збереже власність.

За даним проекту, середня плата за землю з боку комерційного сектора минулого року склала близько 37 дол за га, що в десятки разів менше, ніж у країнах Європи [16].

Передача землі більш ефективним користувачам зможе підвищити продуктивність господарств і збільшить економічну віддачу землі, оскільки неефективні власники та користувачі землі покинуть сектор. Щоб реалізувати ці можливості країні потрібно запустити роботу ринку купівлі-продажу земель с/г призначення та покращити доступ агровиробників до капіталу.

За оцінками Держгеокадастру, економічний ефект від запуску земельного ринку в Україні оцінюється як мінімум на рівні 8 млрд дол [17]. І це тільки на першій стадії – продаж землі державної власності. Очікуваний ефект буде інтегрований. Він складається не тільки з вартості самих угод з продажу землі. До нього додається також ефект від збільшення родючості, перерозподілу інвестиційних потоків в сільському господарстві, оскільки інвестиції

зайдуть у довгострокові проекти, якщо земля буде знаходитися у власності інвесторів, чого не відбувається в умовах, коли доступна лише оренда земель.

І тут мова йде про можливі інвестиції в логістику, підвищенні якості продукції та ефективності бізнес-процесів. Малі та середні господарства, отримавши реальний інструмент власності, за умови відкритого ринку землі могли б більше інвестувати в стійке виробництво, обробку та підготовку готової продукції.

Однак все це стане можливим лише у разі створення відповідних інституціональних та організаційних умов, що забезпечать вільний доступ до ринку землі всіх селянських та фермерських господарств, а також інших учасників ринку землі, в умовах прозорої конкуренції між ними. Для створення таких умов потрібен деякий час, протягом якого потрібно зберегти заборону на продаж земель.

Потрібна така модель ринку землі, яка захистить власників і не дозволить третім особам скуповувати всю землю в Україні. Лише у цьому випадку відміна мораторію на продаж сільгоспземель дійсно зможе стати потужним стимулятором розвитку агросектору та зростання добробуту селянства

Висновки. Проведений аналіз динаміки і структури інвестицій в АПК України показав позитивний тренд відновлення інвестиційної діяльності у цій сфері економіки. Це в першу чергу, свідчить про поліпшення очікувань вже працюючих підприємств. Якщо така позитивна тенденція продовжиться, то, швидше за все, частка іноземних інвестицій в Україну буде рости. Так, за прогнозами Інституту аграрної економіки, якщо в 2017 р. не з'явиться форс-мажорних обставин, загальний обсяг капітальних інвестицій в аграрний сектор зросте з 49,7 млрд грн (у 2016 р.) до 75 і більше млрд грн або майже 3 млрд дол [18].

Підсумовуючи, відзначимо, що проблему інвестицій в сільське господарство слід вирішувати комплексно, з використанням всіх

механізмів формування його інвестиційної привабливості, залученням інвестиційних ресурсів, зменшенням ризиків, а найголовніше – формуванням власних джерел фінансування інвестицій суб'єктами всіх форм господарювання на селі.

Узагальнюючи викладений матеріал відмітимо, що думки щодо відкриття ринку землі розділилися. З одного – відкриття ринку землі спричинить зростання ділової активності в агропромисловому комплексі. З іншої очікувати швидкого припливу великих іноземних капіталів є доволі самонадіяно, оскільки ми ще не знаємо, як саме скасують мораторій на продаж землі. Щоб земельна реформа була ефективною, очікувані інвестиції повинні надійти не лише для покупки землі, а й під проекти її власників. Саме в цьому полягає основна привабливість

інвестицій – ефективний, мотивований, і головне, відповідальний власник як контрагент інвестицій.

Зараз ми переживаємо період активного вкладення коштів у сільгоспвиробництво. Сподіватися на значну «допомогу» в цьому від іноземних інвесторів наступні пару років не варто, а ось внутрішні капіталовкладення цікаві та ефективні. Для поліпшення інвестування в аграрне виробництво слід змінити законодавство в суміжних галузях від ослаблення валютного регулювання до реформування системи забезпечення якості та безпеки продовольчих продуктів, а також провести продуману земельну реформу, яка одночасно запустить механізм ціноутворення на землю та систему ефективного землекористування і при цьому захистить власника.

Література:

1. Сазонець І. Л. Інвестування : підр. / І. Л. Сазонець, В. А. Федорова. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.
2. Дацій Н. В. Механізми залучення іноземних інвестицій в Україні / Н. В. Дацій // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 9.
3. Юрчишин В. В. Прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://goo.gl/euH453>
4. Макаренко П. М. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку підприємств АПК : монографія / П. М. Макаренко, Л. М. Балахнічова. – Херсон : МУБІП, 2006. – 163 с.
5. Балануца О. Оцінка стану іноземного інвестування в економіку України / О. Балануца // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 158-161.
6. Марцин В. С. Значення іноземного інвестування для інтегрування України у світовий економічний простір в умовах глобалізації / В. С. Марцин // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 75-80.
7. Резнік Н. П. Методологічні аспекти економічної оцінки інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/miUvYz>
8. Чернишова Л. О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л. О. Чернишова, В. В. Сазанова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 87-90.
9. Morriset, J. (2003), Using Tax Incentives to Attract Foreign Direct Investment, World Bank Infrastructure Group.
10. Muir, R. Shen, X. (2005), Land Markets: Improving Access to Land and Buildings by Investors, FIAS, World Bank Group.
11. Портал УСАВ Український клуб аграрного бізнесу [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – Режим доступу: <https://goo.gl/C6hU5A>
12. Moody's Investors Service [Online], available at: <https://goo.gl/TVm12Z>.
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Гонта І. Інвестиції в аграрний бізнес: время капиталовложений [Електронний ресурс] // Офіційний сайт проекту Checkpoint Business Media. – Режим доступу: <https://ckp.in.ua/ru/research/15033>
15. Інвестиції в аграрний сектор України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт аналітичного центру УкрАгроКонсалт. – Режим доступу: <https://goo.gl/YFYjyK>.
16. Офіційний сайт Київської школи економіки (KSE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/iTDDp4>
17. Мартинюк М. Ринок землі в Україні: три можливі моделі запуску та їх наслідки [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – Режим доступу: <https://goo.gl/ARf17c>

18. Інвестиції в сільське господарство України зросли майже на 60% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/coq5Lv>.

References:

1. Sazonets', I. L. and Fedorova, V. A. (2011), *Investuvannia* [Investment], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kiev, Ukraine.
2. Datsij, N. V. (2010), "Mechanisms of attracting foreign investments in Ukraine", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 9.
3. Yurchyshyn, V. V. (2017), "Direct foreign investment ", available at: <https://goo.gl/euH453> (Accessed 26 December 2017).
4. Makarenko, P. M. and Balakhnichova, L. M. (2006), *Finansovo-kredytne zabezpechennia rozvytku pidpriemstv APK* [Financial and credit support of development of enterprises of agrarian and industrial complex], *MUBiP*, Kherson, Ukraine.
5. Balanutsa, O. (2009), "Assessment of the state of foreign investment in the Ukrainian economy", *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 5, pp. 158-161.
6. Martsyn, V. S. (2009), "The Importance of Foreign Investments to Integrate Ukraine into the World Economic Space in a Globalizing Environment", *Rehional'na ekonomika*, vol. 1, pp. 75-80.
7. Reznik, N. P. "Methodological aspects of the economic assessment of the investment climate in Ukraine", available at: <https://goo.gl/miUvYz> (Accessed 26 December 2017).
8. Chernyshova, L. O. and Sazanova, V. V. (2013), "Features of attraction and stimulation of foreign investment in Ukraine", *Biznes Inform*, vol. 2, pp. 87-90.
9. Morriset, J. (2003), "Using Tax Incentives to Attract Foreign Direct Investment", World Bank Infrastructure Group.
10. Muir, R. and Shen, X. (2005), "Land Markets: Improving Access to Land and Buildings by Investors", FIAS, World Bank Group.
11. Ukrainian Agribusiness Club, "UCAB Portal Ukrainian Agribusiness Club", available at: <https://goo.gl/C6hU5A> (Accessed 26 December 2017).
12. Moody's Investors Service, available at: <https://goo.gl/TVm12Z> (Accessed 26 December 2017).
13. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 26 December 2017).
14. Honta, Y. "Investments in agrarian business: time of investments", Checkpoint Business Media, available at: <https://ckp.in.ua/ru/research/15033> (Accessed 26 December 2017).
15. Analytical center UkrAgroConsult, "Investments in the agrarian sector of Ukraine", available at: <https://goo.gl/YFYjyK> (Accessed 26 December 2017).
16. Kyiv School of Economics (KSE), available at: <https://goo.gl/iTDDp4> (Accessed 26 December 2017).
17. Martyniuk, M. "The land market in Ukraine: three possible launch models and their implications", *Dzerkalo tyzhnia* [Online], available at: <https://goo.gl/ARf17c> (Accessed 26 December 2017).
18. "Investments in agriculture of Ukraine increased by almost 60%", available at: <https://goo.gl/coq5Lv> (Accessed 26 December 2017).

Ця робота ліцензована *Creative Commons Attribution 4.0 International License*